

Ольга СЕМЕНЮК,

orcid.org/0001-6986-0656-0000

старший викладач кафедри романо-германських мов

Національної академії Служби безпеки України

(Київ, Україна) *sem_ob@ukr.net*

ALTER EGO ВІНСТОНА ЧЕРЧИЛЛЯ У ПРИВАТНОМУ ЕПІСТОЛЯРІЇ

У статті розглянуто специфічну сутність епістолярного alter ego («друге Я») Вінстона Черчилля, що репрезентує художній світ рефлексій письменника у приватному епістолярії.

Джерельною базою дослідження стали приватні кореспонденції письменника із дружиною Клементиною та його матір'ю, леді Рендольф Черчилль, що зберігаються в архівах Великобританії, які ще досі не відомі широкому загалові. Враховуючи оголений психологічний світ особистості письменника, авторка статті виділяє оригінальну манеру відтворення внутрішнього світу адресанта, розкриття його образу крізь призму трансформації мислення митця та його рефлексій, втілених за допомогою прийомів; самоаналізу, сугестії, саморецепції та взаєморецепції з адресатом в епістолярному діалозі.

На основі проведеного аналізу приватного епістолярію В. Черчилля охарактеризовано головні стилізові особливості (домінанти), які можуть бути ключовими чинниками для визначення ідіостилію митця та сприяють розкриттю його alter ego в епістолярному спілкуванні. Результати дослідження доводять, що це, зокрема, різноманітні стилізові засоби, інколи еkleктичного походження, тяжіння письменника до алюзійних образів, запозичень із чужих текстів, символізму, використання метафор, типізації, містицизму та підтекстових кодів, флешбеків, повторень тощо.

Авторка статті доводить, що ці стилістичні авторські прийоми майстерно акумулюються письменником під час опису сцен битви, інших драматичних епізодів його життя, і презентують стилізовану панораму епістолярного тексту, пронизану символічними образами, нарративними елементами та риторичними фігурами, що сприяють розкриттю внутрішнього світу митця (його думок та почуттів), яскраво вираженої авторської позиції, створюють зворушливий епістолярний ефект достовірності та формують стилізову парадигму письменника, складовою частиною якої є епістолярне alter ego митця. Запропоновані засоби ідіостилію митця в приватному епістолярії В. Черчилля можуть бути предметом для подальших наукових дискусій у літературознавчих та лінгвістичних студіях.

Ключові слова: епістолярії, ідіостиль, alter ego, стилізові домінанти, парадигма, алюзія, символізм.

Olga SEMENIUK,

orcid.org/0000-0001-6986-0656

Senior Lecturer at the Romanic & Germanic languages Department

National Academy of Security Service of Ukraine

(Kyiv, Ukraine) *sem_ob@ukr.net*

WINSTON CHURCHILL'S ALTER EGO IN PRIVATE EPISTOLARY

The article deals with specific essence of Winston Churchill's epistolary alter ego («second I») that represents the artistic world of the writer's reflections in private epistolary. The main source for this research has been private letters of W. Churchill to his wife Clementine and a mother, Lady Randolph Churchill, which have been preserved in archives of Great Britain and have not been revealed to public yet.

Taking into consideration "the naked psychological world" of the writer's personality, the author of the paper emphasizes Winston Churchill's authentic manner of reflecting the writer's inner world, revealing his character through a particular lens of transforming writer's mentality and reflections which is achieved by the writer's specific techniques of introspection, suggestion, self-reception and mutual reception of the addressee in the epistolary dialogue.

Based on the carried out analysis of W. Churchill's private letters to his wife and a mother, the main stylistic features (dominants) have been characterized which may serve as the key factors for determining the writer's individual style and contribute to revealing writer's alter ego in epistolary communication. The results of the study clearly indicate that the specific stylistic devices of eclectic origin identified in Winston Churchill's private epistolary involve: the writer's passion for allusive characters, borrowing from others' texts, symbolism, imagery, using metaphors, typification, mysticism, text encoding, flashbacks, repetitions, etc.

The author of the paper argues that the distinguished stylistic devices and techniques are masterly accumulated by the writer when describing scenes of war actions (battles), dramatic episodes of his life and they present stylized panorama absorbed with symbolic characters, narrative elements, rhetoric figures, which contribute to revealing an inner author's world (his thoughts and feelings) and a distinct author's intention (position) as well as creating touching epistolary intimacy effect and representing the writers epistolary alter ego which is a significant component of the writer's stylistic paradigm. Thus, the suggested techniques of Winston Churchill's individual style in private epistolary can provide the field for further investigating in literary and linguistic societies.

Key words: epistolary, individual style, alter ego, paradigm, stylistic dominants, allusion, symbolism.

Постановка проблеми. Дослідження епістолярію письменника, митця чи іншої помітної історичної особистості у наші дні займає чільне місце. Листи проливають світло на життєві хроніки людини, історичні події минулого та дають ключі до розкриття внутрішнього світу адресанта. Акцентуючи увагу на одній із важливих функціональних особливостей епістолярію письменника, М. Коцюбинська стверджує, що «листи митців вводять читача у потаємний мерехтливий, загалом недоступний для чужих очей світ психології творчості» (Коцюбинська, 2009: 65).

Епістолярна спадщина лауреата Нобелівської премії в галузі літератури «за художню майстерність у висвітленні історичних і біографічних подій, а також за блискучі ораторські промови у відстоюванні найвищих людських цінностей» (Stromberg, 2008: URL) відомого політичного діяча, блискучого оратора і публіциста Вінстона Черчилля досі не привертала уваги літературознавців. Водночас, його приватні кореспонденції становлять значний інтерес для дослідників художнього письменства Великої Британії, оскільки епістолярій непересічного митця і політичного діяча – надзвичайно цінне автентичне першоджерело для осмислення творчої індивідуальності митця. з усім спектром понять цієї структури.

Мета статті. Саме метою нашої розвідки є дослідження специфічної сутності епістолярного *alter ego* адресанта та його художній світ. Останній, безперечно, заслуговує на пильну увагу, оскільки відіграє значну роль у презентації епістолярного образу адресанта та його метамови.

Обґрунтовуючи тезу про те, що метамова пов'язана із епістолярним стилем доби, а також служить ідентифікатором ідіостилю будь-якого письменника, на основі аналізу праць теоретиків літератури розглянемо епістолярій В. Черчилля крізь призму згаданої вище концепції.

Аналіз досліджень. Із аналізу попередніх досліджень епістолярного жанру (В. Кузьменко, 2018; Г. Мазоха, 2007; А. Ільків, 2006) випливає думка, що епістолярій письменника – це поліфонічний текст, який пропонує реципієнту ключі для розуміння та уявлення як про зовнішній світ, у якому жив письменник, так і про його / її внутрішній всесвіт ідей та понять, відображених у символах та образах (Кузьменко, 2018: 59). Вважається, що митець, передусім, мислить образами, а образ народжується, постає спочатку в уяві письменника, згодом у ньому автор розкриває життєвий смисл свого світобачення, інколи цей образ набуває символічного значення або персоніфікації.

В епоху Відродження інтерес до символічного та універсального способу вираження проявився у

кращих зразках літературних жанрів. Робін Рейбулд стверджує, що «головним у цьому підвищеному інтересі до словесного символізму було первинність метафори як літературного засобу в її функції розширення, прикрашання і навіть створення нового значення у тексті» (Raybould, 2006: 5).

Відзначаючи жанрову своєрідність листів письменника, Ж. Ляхова стверджує, що «лист письменника – передусім самосвідчення, психологічна інтроспекція, а часом і сповідь», за якою можна простежити пізнання особистості (Ляхова, 1996: 85).

Останні підходи до дослідження епістолярію Вінстона Черчилля не прикметні концентрацією уваги на листах як текстовому корпусі. Окрім сказаного, потребує глибшого аналізу та детальнішого вивчення стиль приватних листів, оскільки майстерність Вінстона Черчилля створювати образи й метафори найповніше проявилась в його епістолярних діалогах із родиною.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження є приватні кореспонденції Вінстона Черчилля (опубліковані та неопубліковані, що зберігаються в архівах Великої Британії) – це перш за все літературні твори, оскільки в них відображається творчий та художній тип мислення, передається індивідуальна манера відтворення реального життя на момент творення тексту, своєрідний стиль викладу словесного матеріалу. Приватний епістолярій британського державного діяча й письменника репрезентований листуванням із матір'ю та дружиною Клементиною. Листи письменника насичені глибоким психологізмом і ретроспекцією символічних мікрообразів, що відображають боротьбу митця не лише із зовнішнім ворогом, а також внутрішню боротьбу із власною хворобою – депресією, яка переслідувала письменника і знайшла відображення у ланцюгу асоціативних образів-символів, зокрема «*black dog*» («чорного пса»).

Образ чорної собаки бере свої витоки у фольклорі Англії та кельтській культурі Британських островів, де, як стверджує професор психології, письменник С. Корен, вони часто з'являються у феноменальній формі «диявольської собаки» (Sheilagh, 2013: 38). У європейській міфології собаки асоціювалися зі смертю. «Темна гонча собака» – це архетипний об'єкт страху, що має давні традиції у міфології, поява чорної собаки уві сні тлумачилася вкрай негативно, оскільки цей образ уособлював смерть. (Adler, 1991: 54-71).

Посилання в епістолярії Черчилля на хворобу, неодноразові згадки про її прояви відображають певне ставлення адресанта до перенесення такого депресивного стану, що екстерналізує «темні»

відчуття, а саме: хвороба стає супутником у житті, хоча і небажаним, і його важко позбутися. «*For two or three years the light faded from the picture. I did my work. I sat in the House of Commons, but black depression settled on me*» (Впродовж двох-трьох років світло згасало. Я виконав свою роботу. Я отримав місце у Палаті Громад, але чорна депресія оселилася в мені) (Тут і далі переклад наш – О. С.) (McMoran, 1968: 187).

В епістолярії письменника образ чорного собаки – це персоніфікований збірний образ, який набуває властивостей художнього концепту і відображає специфіку письменницького світобачення та актуалізує рівні значень і смислів, передаючи песимістичні настрої та емоційні стани депресії, самотності, туги за коханою людиною тощо. Прояви депресії у листах Черчилля набувають різних форм: від апатії та меланхолії до жахливого стану, що супроводжується страхом і маніакальними думками. Згадки про хворобу В. Черчилля містяться у спогадах його дочки Мері Соумес: «*He himself talks of his black dog, and he did have times of depression, but marriage to my mother very largely kenneled the black dog. Of course, if you have a black dog it lurks somewhere in your nature and you never quite banish it; but I never saw him disarmed by depression*» (Він сам розповідає про свого чорного собаку, і в нього справді були часи депресії, але одруження з моєю матір'ю значною мірою прихистило «чорну собаку». Звичайно, якщо у вас є чорний собака, він ховається десь у вашій душі, і ви ніколи повністю не виженете його; але я ніколи не бачила його обеззброєного депресією) (Soames, 1996: 14–15).

Окрім мікрообразу чорного пса, який переслідував англійського політика й митця впродовж усього життя, іншим акумулятором тривоги і відчаю адресанта у приватному епістолярії виступає його самотність, яка характеризує не лише внутрішній душевний стан адресанта, але інколи провокує хвороби, часті серцеві напади, психологічні травми та депресивні стани.

Різні конотаційні відтінки спостерігаємо у сюжеті листовного діалогу Вінстона Черчилля із дружиною Клементиною від 31 липня 1914. Серед образів-символів, тотожних із відчуттям зневіри й розчарування, з'являється образ чорних хмар. У листі (із преамбулою: таємно, який потрібно замкнути або спалити, не залишати) адресант описує складну ситуацію: «*There is still hope although the clouds are blacker & blacker*» (Все ще є надія, але хмари стають чорніші та чорніші») (Soames, 1998: 97). Оці чорні хмари є передвісниками біди (війни) або катастрофічної ситуації. В іншому фрагменті листа зустрічаємо

образ темряви, яка супроводжує адресанта періодично у контрастних іпостасях.

В іншому листі до Клементини від 29 грудня 1921 року із Франції Вінстон уявляє образ коханої у темряві, що оповила далечінь і насувається невинно: «*When darkness falls, behold me in my bunny[bed] writing, dictating and sifting papers like the Editor of a «ha penny paper. Far away in the distance I can see you also in your bunny (I trust) and just about to have dinner with a little «panya» [champagne] to keep your spirits up. Far beyond that again in outer circles of darkness ranges the wide colonial Empire and the Emerald Isle. In ten days it will all be on top of me again*». (Коли настане темрява, споглядай мене у моєму заячому ложі (ліжку), як я пишу, диктую і фільтрую папери як редактор «копійчаної» газети. Далеко звідси на відстані я бачу тебе також у твоєму ложі (я вірю), як ти збираєшся повечеряти із келихом шампанського для підняття настрою. Геть далеко знову у колах темряви іззовні простягається широка колоніальна імперія і Смарагдовий острів. Через десять днів це все нависне на мене знову). (Soames, 1998: 244).

Епістолярій письменника періоду 1986–1925 років представляє еkleктику ідіостилю митця і жанрових модифікацій його кореспонденцій, маніпулювання нарративними елементами та стилістичними прийомами. Флешбеки, повторення, акумуляція нарративу, коли в листуванні додаються репліки інших персонажів, очевидців, друзів чи вставлені цитації відомих історичних і літературних персоналій, котрі тією чи іншою мірою мали вплив на адресанта. Авторський світ художніх ремінісценцій та медитацій, часопросторове переміщення адресанта наповнює зміст листів британського митця, написаних у часи його військових походів (Африка, Куба, Індія) та Першої світової війни. Опис натуралістичних сцен із військових буднів, битв і драматичних епізодів ілюструє стилізовану панораму, пронизану контрастними символічними образами і доповненою алюзійними та архетипними персонажами, Письменник використовує художні засоби й прийоми зображення дійсності, зокрема, алюзію як форму пародії, з метою надання текстові історичного значення та увиразнення свого ставлення до певного історичного факту. У такий спосіб він спрямовує увагу реципієнта на розшифрування підтекстових кодів, ґрунтуючись на власному життєвому досвіді. Посилаючись на персонажа дядька Сема, В. Черчилль у листі до матері (червень, 1898 рік) ставить риторичне запитання: «*Is it likely that the cute Uncle Sam will pick our Asiatic. African*

& *European chestnuts out of the fire for us?»* (Winston S. Churchill to Lady Randolph Churchill, June 1898). (Схоже на те, що розумний дядько Сем зробить за нас брудну справу?) (Churchill, 1967: 947). Хоча, в українському варіанті існує фразеологізм: «чужими руками жар загрібати», який буквально передає смисл: використовувати працю, зусилля інших у своїх інтересах, часто там, де небезпечно, В. Черчилль звертається до доброго дядечка Сема як до уособлення американського уряду, національного символу США. Щоправда, тоді він асоціювався із політикою колонізації та федералізації.

«Приправляючи» свій епістолярний діалог іронічними та афористичними висловлюваннями й різкими ремарками, Вінстон Черчилль демонстрував неабияку майстерність у досягненні мети. Мета такого образного порівняння чітко простежується із змісту листа, щоб надалі пролити світло на ставлення адресанта до політики Чемберлена. Автор листа акцентує увагу реципієнта на аргументах, уводить різкі короткі речення в алегоричному обрамленні, пристосовуючи їх до конкретної ситуації та трансформуючи слова в метафори. Завдяки цим прийомам, зміст і форма сказаного набувають глибшого та виразнішого забарвлення.

Історичні та військові баталії справляли суттєвий вплив на емоційний стан очевидця цих подій, як наслідок це дістало відображення у тональності листів, написаних у період 1886–1916 років. Стильова палітра насичена експресивними епітетами, метафоричністю та навіюваннями. Позначений еkleктикою стиль Вінстона Черчилля найвиразніше проявляється у збірці інтимних діалогів із дружиною Клементиною. У листовному діалозі із дружиною від 28 липня 1914 року Черчилль ділиться враженнями від побаченого, ця коротка оповідь несподівано виринає і набуває символічного значення: «*The two black swans on St. James's Park Lake have a darling cygnet – grey, fluffy, precious & unique. I watched them this evening as a relief from all the plans & schemes*» (Два чорні лебеді на озері у Джеймс парку вивели миле пташеня (лебедятко) – сіре, пухнасте, цінне та унікальне. Я спостерігав за ними, щоб відпочити від планів та схем) (Soames, 1998: 97). Ця амбівалентна значимість лебедя давно відома алхімікам, які порівнювали його з філософським Меркурієм (Cirlot, 2006: 57), містичним центром та об'єднанням протилежностей, що трактується цілком відповідно до його архетипних смислів (Cirlot, 2006: 56). Чорний лебідь у згаданому вище контексті також символізує високий рівень особистої сили. Коли ситуація стає важкою, адресант намагається відволіктися, тому спрямовує свої

думки в іншу реальність: літературу, мистецтво та природу (тварин, птахів). Образ чорного лебедя може віддалити адресанта від цієї ментальності, відвести важкі думки, допомогти повернути свою силу. У цьому випадку особиста сила означає мужність і рішучість подолати важкі часи. Споглядання за парою лебедів із їхнім виводком – це хороший знак для Черчилля, і цей знак уособлює сімейні цінності, зв'язок із адресатом, який постійно нагадує про себе у листовному сюжеті. Так, у композицію листовного діалогу вплітаються метафоричні вкраплення чи відступи, що містять підтекст, замаскований зміст яких може зрозуміти лише відданий адресат. Окрім інтимних сентиментальних бесід, листування Черчилля із дружиною містить чимало одкровенень та емоційних вивержень, про що адресант не насмілювався одверто сказати, або намагався замаскувати, прикрасивши їх іносказаннями, метафорами чи афоризмами. Найвиразніше це проявлялось у періоди глибокого душевного хвилювання, емоційного напруження автора послань, коли потрібно було приймати вагомі рішення, а думки не давали спокою. Митець застосовує вдалий прийом – філософські відступи, звернення до самого себе або адресата, риторичні запитання та фразеологізм (метафору): «*My fondest love my own darling. I was so grieved to think of you tired & lonely on the pier as my destroyer swept off into a choppy sea. Don't we live in a strange world – full of wonderful pictures & intricate affairs? Across the troubled waters one can only steer by compass – not to do anything that is not honourable & manly*». (Моя наймиліша, моя кохана. Мені так прикро та сумно, коли я думаю, як ти стоїш на пірсі втомлена і самотня, коли мій есмінець віднесло у буремне море. Хіба ми не живемо у дивному світі, сповненому чудових картин і хитромудрих речей? Вести корабель у каламутних та неспокійних (штормових) водах можна лише за компасом – не робити нічого – це не є виявом честі та мужності, у цьому сенсі я повинен максимально використати свою життєздатну міць (силу), щоб виграти війну – це тест для випробовування мого рішення) (Soames, 1998: 186). Недаремно морська тематика часто присутня у листах обох адресатів. Клементина полюбляла подорожувати, разом із Вінстоном вони здійснили чотири морські подорожі лише у 1959 році, святкуючи 50-тирічний ювілей їхнього «золотого весілля». Водночас море для них не лише навіювало приємні спогади, воно символізувало неспокій та сум'яття, нелегкий шлях, сповнений небезпечних пригод. Каламутні води у цьому контексті – це наче життєві хвилі – нега-

разди, політичні баталії, у які Черчилль намагався поринути, бо він був упевнений: «*my true war station is in the H. of C.*». (моє справжнє місце бою у Палаті Громад) (Soames, 1998: 186).

У листовних діалогах із дружиною, відчувається щирість та сміливість адресанта. Письменник легко переходить від високого паралелізму до грайливої патетики: «*How easy to destroy. How hard to build. How easy to evacuate. How hard to capture. How easy to do nothing. How hard to achieve anything. War is action, energy & hazard.*». Як легко зруйнувати. Як важко побудувати. Як легко евакуюватися. Як важко захопити. Як легко нічого не робити. Як важко чогось досягти. Війна – це дія, енергія та небезпека). (паралелізм) (Лютий 22, 1915) (Soames, 1998: 179). В цьому ж листовному контексті адресант вживає метафору для надання оціночно-підсилювального ефекту, таким чином висловлює свою зневагу до дій коаліційного уряду під час Першої світової війни та німецьких загарбників. «*These sheep only want to browse among the daisies*» (Ці «вівці» лише хочуть пастися серед ромашок (на вигоні) (Soames, 1998: 179).

В епістолярних діалогах із дружиною чітко простежується *alter ego* В. Черчилля, розкривається характер адресанта, проявляється внутрішнє кредо митця. Часто у листах письменник вживав пишну, патетичну мову, додавав висловлюванням помпезності та жартівливого підтексту. Інколи цей прийом застосовувався цілеспрямовано, як спосіб маскування, щоб приховати від сторонніх приватну розмову чи одкровення, призначені для конкретного адресата. Так, наприкінці листа до дружини, адресант залишає постскриптум-застереження разом із заключними компліментарними фразами: «*My darling one... Ring me up at fixed times. But talk in parables – for they all listen. Kiss those kittens & be loved forever only by me*» (Моя мила... Телефонуй мені у вказаний час. Але говори притчами (іноказаннями), бо вони всі слухають. Поцілуй цих кошенят і будь лише моєю коханою назавжди) (Soames, 1998: 96).

Ще одна особливість авторського *alter ego* В. Черчилля в приватному епістолярії – це звертання до таких простих і часто вживаних образів, що позначають свійських тварин: кролів, котів, собак, а також і комах, уособлення (уподібнення) персонажів (людей) із цими істотами. Різні форми апелювання до таких простих буденних речей і понять в епістолярії передають рефлексії (роздуми, самоаналіз) адресанта та його духовне тяжіння до сімейного вогнища, родинного затишку, які уособлені у мікрообразі метеликів, а також разом із іншими позитивними кореляціями (співвідношен-

нями цього поняття) служать відображенням тісних родинних зв'язків та культурних традицій, зрощених із звичними буденними речами, що виступають чинниками загального національного стилю та культури. В інтимному приватному дискурсі Вінстон і Клементина перевтілювались у домашніх улюбленців, вони називали одне одного Свинтусом (він) чи Мопсом, вона (Клементина) завжди була для нього ніжною та люблячою Кішкою. Їхнє дитяче мурмотіння (*baby talk*), що налічував тисячі ніжних пестливих слів-епітетів, служить не лише обрамленням їхнього листовного діалогу, але й емоційною розрядкою та паузою для обох комунікантів, тому що після епістолярних обіймів та лестощів Вінстон завжди повертався до справ. Стилізація епістолярних діалогів Вінстона Черчилля із родиною позначена не лише емоційно-забарвленою лексикою, вона вирізняється декоруванням та пародійними скетчами (малюнками), дотепним гумором і шаржами із авторськими дописами часто із підтекстом.

У низці кореспонденцій В. Черчилля, адресованих матері, відчувається потужна авторська позиція і стильова довершеність у текстовому епістолярному дискурсі. У листі до матері від 22 грудня 1897 року дописувач у патетичному стилі висловлює своє життєве кредо, заради чого він працює, творить і воює. «*I really devote my life to the preservation of this great Empire and to trying to maintain the progress of the English people*» (Я насправді присвячую своє життя збереженню цієї великої Імперії і намагатимуся сприяти розвитку народу Англії) (Churchill, 1967: 839).

Концепт Великої Британії у листі побудований на синекодсі, що узагальнює англійський історичний хронотоп, синтезує ознаки національного, філософського, географічного, художнього і індивідуально авторського світу. В епістолярії письменника образ великої Імперії («*great Empire*»), що увібрав у себе асоціативні мікрообрази: цивілізацію, народ, військо, мову, батьківщину, Чартвелл (домашнє помістя), – наскрізний образ-топос, який становить предметно-сміслову єдність і є надзвичайно важливою складовою авторської концепції світу, *alter ego* Вінстона Черчилля.

Висновки. Із проаналізованого пласту інтимного й родинного епістолярію Вінстона Черчилля визріває образ письменника, що асоціюється із шукачем і борцем, який ішов за сонцем до своєї мрії у «*роздолі сонячні височини*». Результати дослідження демонструють визначальні доміанти ідіостилу митця, проявлені в приватному епістолярії, які формують образ адресанта, сприяють розкриттю його внутрішнього *alter ego*. Письменник

харизматично відтворював події як приватного, так і соціального, політичного життя, свідком яких був, у властивій йому манері типізації, психологізму, містифікації, символізму, досягаючи образності із превалюванням до надання гротескного та іроніч-

ного забарвлення опису подій, філософського підтексту та пафосу. Змішання стилів, тяжіння до символізму та алюзії, метафоризму в епістолярії – ці стильові особливості є чинниками індивідуального стилю Вінстона Черчилля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільків А. В. Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини XIX – початку XX століть: [монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант, 2006. 372 с.
2. Коцюбиська М. Х. Листи і люди. Роздуми про епістолярну творчість. Київ: Дух і літера, 2009. 582 с.
3. Кузьменко В. І. У всесвіті слова: літературно-критичні студії. Київ: Друге дихання, 2018. 684 с.
4. Ляхова Ж. Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства / за ред. О. Мишанич. Третій Міжнародний конгрес українців. Том: Літературознавство. Харків, 1996. С. 85-91.
5. Мазоха Г. С. Жанрово-стильові модифікації українського письменницького епістолярію другої половини XX століття: дис. док. філол. наук: 10.01.01; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. 395 с.
6. Adler S. R. Sudden Unexpected Nocturnal Death Syndrome among Hmong immigrants. Examining the role of the “nightmare”. *Journal of American Folklore*. 1991, 104 p., pp. 54-71.
7. Churchill, R. Winston S. Churchill. Companion. Vol. 2, pt. 1 (1901-1907), Boston: Houghton Mifflin Company, 1969. 675 p.
8. Cirlot J. E. Dictionary of symbols. Taylor & Francis e-Library, 2001. 507 p.
9. McMoran C. Moran. W. Winston Churchill: the Struggle for Survival, 1940-1965. London: Sphere, 1968. 864 p.
10. Raybould Robin. An Introduction to the symbolic literature of the Renaissance. Oxford: Trafford Publishing, July 2006. 396 p.
11. Sheilagh Quail «The black dog that worries you at home»: The Black Dog Motif in Modern English Folklore and Literature and Literary Culture. *The Great Lakes Journal of Undergraduate History*. Vol. 1, Is. 1, 2013, pp. 37-61.
12. Soames Mary. Life with my parents Winston and Clementine. *Finest Hour*. 1996. URL: <https://www.winstonchurchill.org>. 91 p. Accessed June 1, 2023.
13. Soames Mary (ed.). Speaking for themselves: The Personal letters of Winston and Clementine Churchill. Doubleday. London, 1998. 702 p.
14. Stromberg Kjell. «The 1953 Nobel Prize». *International Churchill Society* October 17, 2008. URL: <https://www.winstonchurchill.org>. Accessed June 15, 2023.

REFERENCES

1. Ilkiv A. V. (2006) Intymnyi dyskurs pysmennytskoho epistoliaruii druhoi polovyny XIX – pochatku XX stolit [Intimate Discourse of the Writers' Epistolary in the second half of XIX – the beginning of XX centuries]: [monohrafia]. Ivano-Frankivsk: Foliant, 372. [in Ukrainian].
2. Kotsiubyska M. Kh. (2009) Lysty i liudy. Rozdumy pro epistoliarnu tvorchoist. [Letters and people. Reflections on epistolary creation] Kyiv: Dukh i litera [Spirit and letter], 582. [in Ukrainian].
3. Kuzmenko V. I. (2018). U Vsesviti Slova: literaturno-krytychni studiyi. Kyiv: Druhe dykhannia [Second breath]. 684. [in Ukrainian].
4. Liakhova Zh. (1996) Teoretychni pytannia doslidzhennia epistoliaruii ukrainskoho pysmenstva [Theoretical issues of researching Ukrainian writer's epistolary] / Za red. O. Myshanych [Edited by O. Myshanych]. Tretii Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Tom: Literaturoznavstvo [The third Congress of Ukrainians. Vol.: Literary studies]. Kharkiv. 85-91. [in Ukrainian].
5. Mazokha H. S. (2007) Zhanrovo-stylovi modyfikatsii ukrainskoho pysmennytskoho epistoliaruii druhoi polovyny XX stolittia [Genre-Style modifications of the Ukrainian Writers' Epistolary in the second half of XX century]: dys. dok. filol. nauk: 10.01.01; Kyivskiy nats. un-t im. Tarasa Shevchenka [thesis for Doctor degree in Philology: 10.01.01. Taras Shevchenko national university of Kyiv]. Kyiv. 395. [in Ukrainian].